

Kütüphane, Arşiv ve Müze Araştırmaları Dergisi Library, Archive and Museum Research Journal

e-ISSN: 2718-0832

Cilt/Volume: 4, Sayı/Issue: 1 (2023), 100-116
<http://dx.doi.org/10.29228/lamre.67983>

İnceleme Makalesi – Review Article

Geliş Tarihi / Received: 16.12.2022 Kabul Tarihi Accepted: 22.01.2023

Yetişkinlere Yönelik Kullanıcı Eğitim Programlarında Andragojik Yaklaşımın Önemi

The Importance of Andragogic Approach in Adult User Training Programs

Ayşenur GÜNEŞ*

ÖZET

Kütüphanelerde sunulan kullanıcı eğitim programları, kütüphanelerden kullanıcıların en fazla verimle yararlanabilmesi adına önemlidir. Özellikle kütüphane kullanma konusunda bilgi ve deneyim sahibi olmayan bireylerin bu eğitimi alması, yaşanan kütüphane kaygılarının önüne geçilmesinde son derece önemlidir. Kullanıcı eğitim programlarının hazırlanma sürecinde genellikle, çocuklar ve genç yetişkinler düşünülür ve onların gereksinimlerine yönelik program hazırlanır. Ancak, daha çok halk kütüphanesinden yararlanan ya da potansiyel kullanıcı olarak nitelendirebileceğimiz yetişkinler için özel eğitim programları hazırlanmadığı bilinmektedir. Çalışmada amaçlanan andragoji kavramına değinerek bu yaklaşımın temellerini açıklamak ve yetişkinler için ayrı eğitim programlarının andragojik temelde hazırlanması için farkındalık oluşturmak. Ayrıca kütüphanecilik literatürüne andragoji ve yetişkin eğitimi kavramlarını kazandırarak, bu yöndeki eksikliklerin giderilerek daha nitelikli kullanıcılar kazandırılmasını sağlamaktır. Çalışma kapsamında pedagoji ve andragoji kavramları aralarındaki farklılıklar ele alınarak, yetişkin kütüphane eğitim programlarına değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kullanıcı Eğitimi, Oryantasyon, Andragoji, Yetişkin Eğitimi, Kütüphane

ABSTRACT

It is important for the users to benefit from the user education systems and libraries produced in the libraries with the most efficiency. It is extremely important that those who do not have knowledge and experience in using a library receive this training, in order to prevent library concerns. The process of preparing user education programs is generally considered for children and young adults, and program arrangements for their details. However, special training programs can be prepared for the dimensions that make use of the public library or that we can describe as potential users. The aim of the study is to touch on the concept of andragogy and to make it efficient to prepare the andragogic foundations of separate training programs in order to educate and train the foundations of this approach. In addition, it brings the concepts of andragogy and adult education to the librarianship literature, eliminating the deficiencies in this direction and ensuring that it is won by more users. Within the scope of the study, the different points between the concepts of pedagogy and andragogy will be examined, and library education programs will be mentioned.

Keywords: User Education, Orientation, Andragogy, Adult Education, Library

*Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, agunes@kastamonu.edu.tr

GİRİŞ

Bireyler çocukluk döneminden sonra yetişkin çağına gelirler. Yetişkin kavramı her ülkede ve kültürde farklılık göstermektedir. Dünya Sağlık Örgütü “yetişkin” kavramını 24 yaş ve üzeri bireyler için kullanmaktadır. Ülkemizde ise zihinsel engeli bulunmaması şartıyla 18 yaş üzeri yetişkin olarak değerlendirilmektedir (Gökkoca, 2001, s.412). Bu grubun beklenti ve ihtiyaçları çocukluk döneminden oldukça farklı şekildedir. Bu dönemde gerek davranış değişiklikleri gerekse bilgi edinme sürecindeki yöntem farklılıkları bu gruba özgü eğitim yöntemlerinin uygulanması gerektiğini göstermektedir. OECD (1977, s.23), yetişkin eğitimi kavramını şu şekilde tanımlamaktadır:

“Zorunlu öğretim çağına çıkmış, asıl uğraşısı artık okula gitmek olmayan kimselerin, yaşamlarının herhangi bir aşamasında duyacakları öğrenme ihtiyacını ve ilgiyi tatmin etmek amacıyla özellikle düzenlenen faaliyetleri ya da programları kapsamaktadır”.

OECD tarafından yapılan tanıma bakıldığında, yetişkin bireylerin özel ilgi ve gereksinimlerden doğan eğitim türü olarak tanımlandığı görülmektedir. Yetişkinler için oluşturulan eğitim gruplarında yaş, cinsiyet, öğrenim düzeyi, öğrenme isteği, ilgileri ve sorunları farklı olan çok sayıda birey bulunmaktadır (Miser, 2020, s. 19). Bu kadar farklı bireylerin bulunduğu topluluğa eğitim sunmayı ve onlara yönelik konular belirlemeyi gerektirmektedir. Yetişkin eğitimi biçimlendiren konular dışında yetişkinlerin yaşamlarında yer alan sorunlar, sorumluluklar ve hayat mücadelesi gibi etmenler onların öğrenme düzeyleri ve istekleri farklı bakış açıları ile yaklaşımı gerektirmektedir.

Yetişkin eğitimi ilk olarak İngiltere’de 17. yüzyılda yetişkinlere din eğitimi vermek amacıyla Kilise/ Pazar okullarının kurulması ve Denizciler Birliği’nin gemicilikle ilgili eğitim faaliyetleri gerçekleştirilmesiyle gündeme gelmiştir. 1789’da Notingham’da açılan Yetişkin Eğitimi Okulu, yetişkin eğitiminin programlı olarak başlamasının ilk resmi adımı olarak kabul edilmektedir (Kaya, 2016, s. 16).

Türkiye’de ise yetişkin eğitimi kavramı ilk kez “Halk Terbiyesi” terimi altında 20. yüzyılın başlarında kullanılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte, Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı döneminde örgün eğitim; medreseler, vakıflar, Enderun mektebi tarafından, yetişkin eğitimi ise tekkeler, ahi birlikleri ve loncalar tarafından gerçekleştirilmiştir (Miser, 2020, s.59).

Yetişkin eğitimi kavramı uzun zamandan beri gündemde olmasına karşın gerek hizmet içi eğitim veren kurum ve kuruluşlarda gerekse yetişkinlere yönelik hizmet veren eğitim kurumlarında yetişkin eğitimi kuramlarına yer verilmemektedir.

Günümüzde yetişkin eğitimi sadece mesleki anlamda beceri kazandıran eğitim değildir. Bu eğitim günün değişen koşulları hakkında yetişkinleri bilgilendirmek amacı güden yeni ve iyi uygulama örneklerini içermektedir. Tablo 1’de yetişkin eğitiminin iyi uygulama örnekleri ve amaçları verilmektedir.

Tablo 1: Andragojide İyi Uygulama Örnekleri

Uygulama örneği	Amacı	Yer
Öğrenen şehirler	Yaşamboyu öğrenmenin ve öğrenen toplumun, sürdürülebilir bir topluma geçişi etkilediği	64 Ülkede 229 şehir (Türkiye’de İzmir, Konya, Eskişehir, Afyon, Balıkesir, Hatay)
Halk üniversiteleri	Genç işsizlerin mesleki ve sosyal yeterliliklerinin geliştirilmesi, yaşlı vatandaşların dijital dışlanmayla mücadele edebilmesi, istihdam edilebilirliğin teşvik edilmesi, mesleki yeterliliklerin doğrulanması, yerel toplulukların kimliğinin inşa edilmesi ve yerel önderlerin yetiştirilmesi	Polonya
Espere- bağışlama ve uzlaşma okulları	Duygusal ve iletişimsel yeterliliklerle birlikte okuma, yazma ve sayısal becerilerinin gelişimini destekler	Kolombiya
Proliteracy	Okuryazarlıklarını geliştirmek isteyen ve buna gereksinim duyan yetişkinlerin eğitime erişimini arttırmak için finansman sağlamanın yanı sıra, yetişkin okuryazarlık programlarının etkililiğini ve verimliliğini arttırmak için çalışmalar yürütmek	ABD’de ve diğer 32 üye ülkede
Okuma- yazma arkadaşları	İrksal veya etnik ayrımcılık, ekonomik zorluklar, cinsiyetçilik veya göçmenlik durumu nedeniyle eğitimden dışlanan bireylere gönüllü eğitmenler tarafından sunulan birebir eğitim desteği	ABD
Yaşlılar yaşlılara öğretiyor	GetSetup isimli web sitesi aracılığıyla 50 yaş ve üstü kişilere aynı yaş aralığındaki kişiler tarafından sunulan çevrimiçi teknoloji eğitimleri	ABD
İnsan çiftliği	Çiftçilerin; insan ilişkileri, daha olumlu düşünme, beslenme, barınma, para ve ev yönetimi, maneviyat konularında olumlu gelişim ve böylelikle yeni ürün yetiştirme ve tarımsal kalkınmayı sağlama konularında gelişmelerini amaçlamakta	Honduras
Yaşlılar üniversitesi	55 yaş ve üzeri kişilerin bilimsel, kişisel ve sosyal becerilerinin geliştirilmesi yoluyla yaşam niteliklerinin de geliştirilmesini amaçlar	Portekiz
Tazelenme üniversiteleri	Yaşlılara yönelik psikoloji, tarih, ekonomi, çevre, sağlık, girişimcilik, fotoğrafçılık, hikaye anlatıcılığı, sanat atölyesi gibi konularda kuramsal ve uygulamalı eğitim verilmesi	Türkiye (Akdeniz Üniversitesi)

Kaynak: (Kaygın, 2020, s. 51-56)

Yetişkin eğitime yönelik iyi uygulama örneklerine bakıldığında, yetişkinlere yönelik eğitim türünün ne kadar önemli olduğunu görmekteyiz. Örneğin, okuma-yazma arkadaşları programı, yetişkinlik çağına kadar belirli sebeplerden eğitim alamayan bireyler için tasarlanmıştır. Bu destek ile birlikte okuma yazma bilmeyen yetişkinlerin kendilerini geliştirmeleri sağlanmaktadır. İlk bakışta önemi farkedilemese de o yaş grubu için, kendisinde gördüğü eksiklikleri tamamlaması adına önemli girişimlerdir.

Moustafa'ya göre (2022, s.17) yetişkin eğitimi konusunda yaygın kullanılan modeller bulunmaktadır. Bunlar:

- Andragoji,
- Öz yönelimli öğrenme,
- Dönüştürücü öğrenme ve
- Eleştirel yansıtma modeli

Yetişkin eğitimi kapsamında andragoji yaklaşımı kullanılmaktadır. Literatürde çocuklara yönelik eğitim için pedagoji kavramı kullanılırken yetişkinlere yönelik eğitim için ise andragoji kavramı kullanılmaktadır. Türkiye'de andragoji kavramının karşılığı olarak yetişkin eğitimi kavramı tercih edilmektedir (Moustafa, 2022, s.8).

Bu çalışma kapsamında yukarıda sözü geçen modellerden andragoji modeli ele alınarak incelenmiştir. Andragojinin daha net anlaşılabilmesi ve iki grup arasındaki farkın daha iyi görülebilmesi adına pedagoji ve andragoji birlikte ele alınmıştır.

Pedagoji ve Andragoji

Knowles (1977, s.344) pedagojiyi çocuklara öğretme bilim ve sanatı olarak tanımlamaktadır. Pedagoji kavramı Yunanca kökenli olmakla birlikte "Paidagogo" kavramından türediği (Paid=çocuk, ago=bilim) bu kapsamda da yalın anlamı ile pedagoji; çocuk bilimi anlamına gelmektedir. Ayrıca pedagoji yeni doğan ile yetişkin arasındaki çocukları kapsamaktadır (Wikipedia, 2022).

Andragoji ise pedagojinin aksine yetişkin eğitimi için kullanılan bir kavramdır. Bu kavram, ilk olarak yetişkin eğitimcisi Malcolm Knowles tarafından kullanılmıştır. Andragoji yaklaşımı, deneysel öğrenme ve kendi kendine öğrenmeyi temel alır (Cooke, 2010, s.209).

Andragoji kavramını ilk kullananlardan biri de Alman öğretmen Alexander Kapp, kavrama bir makalesinde yer vermiş, ancak kavramı açıklamamıştır. Kapp makalesinde, yetişkin eğitiminde andragojinin önemine değinmiştir (Akın, 2014, s.287). 1926 yılında kavrama çalışmalarında yer veren ve kavramı ilk tanımlayan kişi ise Eduard Lindeman'dır. Lindeman "Yetişkin Eğitiminin Anlamı" kitabını yayınlamış ve John Dewey'in eğitim felsefesinden yola çıkarak yetişkin öğrenmesi konusunda sistemli kuram için bir temel oluşturmuştur. Bu kuram temel olarak şu maddelere dayanmaktadır:

- Yetişkinlerin ileride yaşayacağı bilgi ihtiyacını ön görerek öğrenmediği, içerisinde bulunduğu duruma yönelik bilgi ihtiyacı olduğu ve müfredatın bu ihtiyaçlar doğrultusunda belirlenmesi,
- Özgün düşünmeyi önleyen sınavlar ve katı pedagojik kuralların yetişkin eğitiminde yerinin olmaması,
- İçinde yetişkinin kendi yaşantısının farkında olduğu ve onu değerlendirdiği bir süreç olması (Knowles, çev. 1996).

Ancak bu yıllarda andragoji profesyonel çalışılacak alanlar olarak görülmemiştir. 1967 yılında, andragoji kavramını duyan Malcolm Knowles'un andragoji kavramı üzerine 'Andragoji, Pedagoji Değil' adlı ilk makalesini yazar. Knowles (1977, s. 344), pedagojiye paralel olarak andragoji kavramını tanımlar: pedagoji kavramını "çocuklara öğretme bilim ve sanatı" olarak; andragoji kavramını ise "yetişkin eğitiminin bilim ve sanatı" olarak tanımlamıştır.

Akın (2014, s.288), Knowles'ın (1977, s.344) bu çalışmaları ile birlikte çocukların ve yetişkin eğitim farklılıkları ele alan çalışmalar literatürde yer almaya başlamıştır. Bütün bu gelişmelerin sonucunda andragoji bir bilim olarak literatürde yerini almıştır. Daha sonra bu kavramı kullanan kurumlar ortaya çıkmıştır:

- Almanya'da Üniversiteler Bamberg'te Andragoji Bölümünde lisans/yüksek lisans eğitimi
- Amerika'da, uzaktan eğitime dayalı olarak çalışma yürüten "American Andragogy University (Amerikan Andragoji Üniversitesi)" lisans/yüksek lisans
- Filipinler'deki "Salus Institute of Andragogy & Technology (Andragoji ve Teknoloji Enstitüsü)"

Knowles, bireylerin olgunlaştıkça; öz yönetimli olma, deneyimlerini öğrenmede kullanma, kendi öğrenmeye hazır oluşlarını tanımlama, öğrenmelerini yaşam sorunları etrafında düzenleme gereksinimi ve yeterliğinin, çocukluk döneminden ön ergenlik dönemine kadar arttığı ve ergenlik sırasında da artışın hızlandığını belirtmiştir (Knowles, çev. 1996, s.53). Bu bağlamda bakıldığında yetişkinlere çocuklardan farklı yaklaşımlarla eğitim verilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Tablo 2'de pedagojik eğitim ve andragojik eğitim farkları; öğrenen, öğrenen deneyiminin rolü, öğrenmeye hazır olma, öğrenme yöntemi, öğrenmeye yönelim ve öğrenme motivasyonu unsurları kapsamında ele alınmıştır.

Tablo 2: Pedagojik ve Andragojik Öğrenme Süreçleri

	Pedagojik	Andragojik
Öğrenen	<ul style="list-style-type: none"> Eğitimciye bağlı Eğitim veren herşeyden sorumludur Eğitim veren, öğreneni değerlendirir 	<ul style="list-style-type: none"> Kendisini yönlendirir. Kendi öğreniminden sorumludur. Öz değerlendirme bu yaklaşımın özelliğidir
Öğrenen deneyiminin rolü	<ul style="list-style-type: none"> Öğrenen, öğrenme kaynağı olarak değerlendirilebilecek çok az deneyime sahiptir Eğitimcinin deneyimi en etkili unsurdur. 	<ul style="list-style-type: none"> Öğrenen daha büyük hacim ve deneyime sahiptir Yetişkinler, diğerleri için önemli bir kaynaktır. Farklı deneyimler yetişkin gruplarında çeşitlilik sağlar. Deneyim, kendini tanımlamanın kaynağıdır.
Öğrenmeye hazır olma	<ul style="list-style-type: none"> Öğrenenlere bir sonraki ustalık seviyesine çıkmaları için öğrenmeleri gerekenler anlatılır. 	<ul style="list-style-type: none"> Herhangi bir değişikliğin öğrenmeye hazır olma durumunu tetiklemesi mümkündür. Bilme ihtiyacı, birinin hayatındaki bazı yönlerde daha etkili performans göstermesi açısından önemlidir. Olduğu, olmak istediği ve olması gereken yer arasındaki farkı değerlendirebilme yeteneğidir.
Öğrenme yöntemi	<ul style="list-style-type: none"> Hatırlayarak 	<ul style="list-style-type: none"> İlişkilendirerek
Öğrenmeye yönelim	<ul style="list-style-type: none"> Öğrenme, belirlenen konuyu edinme sürecidir. İçerik üniteleri konunun mantığına göre sıralanır. 	<ul style="list-style-type: none"> Öğrenenler bir görevi yerine getirmek, bir sorunu çözmek, daha tatmin edici bir şekilde yaşamak isterler. Öğrenme gerçek hayattaki görevlerle bağdaşmalıdır. Öğrenme, belirlenmiş konulardan ziyade yaşam/iş durumlarına göre düzenlenir.
Öğrenme motivasyonu	<ul style="list-style-type: none"> Öncelikle dış baskılar, puan rekabeti ve başarısızlığın sonuçlarıyla motivasyon sağlanır. 	<ul style="list-style-type: none"> İç motivasyon kaynakları: Öz saygı, tanınma, daha kaliteli yaşam, öz güven, kendini gerçekleştirme

(Knowles, 1980, ss.43-44)

Öngörüldüğü üzere, yetişkinlerin öğrenme süreci, çocukların öğrenme sürecinden oldukça farklı ilerlemektedir. Özellikle yetişkinlerin, kendi yaşanmışlıkları ve istekleri ile öğrenme sürecine dahil olması en önemli farklılıklar arasında yer almaktadır. Çünkü çocukla karşılaştırıldığında yetişkin, sorumluluğunun farkındadır ve ilgi alanına göre eğitim almayı kendisi tercih etmektedir. Ancak çocuklarda zorunlu bir eğitim olduğundan dışarıdan gelen

bir zorunluluk söz konusudur. Ayrıca yetişkinlerde, eğitimi veren kişinin, eğitim alan kişilerle hemen hemen aynı yaşta hatta belirli durumlarda eğitim veren kişinin yaşının daha küçük olması eğitim sürecini kimi zaman olumsuz etkileyebilmektedir. Bu nedenle yetişkin eğitiminde eğitim veren kişinin bir otorite figür olmaması aksine rehber niteliğinde olması öğrenen kişilerin daha fazla motive olmasını sağlamaktadır. Andragojik yaklaşımda öğrenen aktif, sorgulayıcı ve özerk olmayı tercih etmektedir (Akın, 2014, s. 279).

Knowles, pedagojik eğitim modelinin antitezi olarak andragojik eğitim modelini kurmaya çalışmış, andragojik eğitim modelini yetişkinlerin öğrenmesine yol gösterme sanatı olarak tanımlamaktadır. Ayrıca Knowles, andragojik yaklaşımı açıklarken pedagojik eğitim yaklaşımından yola çıkmış ve her ikisiyle ilgili olarak Tablo 3'teki varsayımlarda bulunmuştur:

Tablo 3: Pedagojik ve Andragojik Yaklaşım Karşılaştırması

Pedagojik	Andragojik
Öğrenenlerin öğrendiklerini gerçek hayattaki pratik alanlarını bilmeleri gerekmez, dersi veya sınıfı geçmeleri için öğreticinin öğrettiklerini öğrenmek zorunda olduklarını kavramaları gerekmektedir	Yetişkinler, neden öğrendiklerini bilmeye gereksinim duyarlar. Dolayısıyla kolaylaştırıcının ilk görevi; öğrenenlerin bilme gereksinimlerinin farkına varmalarına yardım etmektir.
Öğrenen öğreticiye bağlı olduğundan, bağımlı kişiliğe dönüşür	Yetişkinler, kendi kendilerini yönetme ihtiyacı duyarlar. Bu nedenle yetişkinler için öğrenme yaşantıları düzenlenirken onların öz-yönetimli öğrenenler oldukları göz ardı edilmemelidir.
Öğrenenin deneyimlerinin öğrenme kaynağı olarak pek değeri yoktur, önemli olan öğretici, ders kitabı ve ders materyalleridir	Yetişkinler öğrenme ortamına daha fazla işle ilgili deneyim getirirler. Yetişkin öğrenmesinde nitelik ve nicelik bakımından değişik olan tecrübeler, yetişkin eğitimi açısından çeşitli sonuçlar doğurur. Bu yüzden yetişkin eğitiminde tecrübelerden öğrenme imkanı sağlanmalıdır
Öğrenenler derslerinden geçmek için öğreticinin öğrenmeleri gerektiğini söylediği şeyi öğrenmeye hazır olmalıdırlar.	Yetişkinler öğrenme sürecine, sorun odaklı bir yaklaşım tarzıyla giderler. Bu yüzden yeni öğrenmelerin, yetişkinin hayatında görevlerini yerine getirmesine veya karşısına çıkan sorunlarla başa çıkmasına yardım etmesi onların öğrenme sürecine katılmalarını kolaylaştırır
Öğrenenlerin konu merkezli öğrenmeye meyillidirler ve deneyimleri de konunun içeriğine göre düzenlenmektedir	Yetişkinler öğrenmeye iç ve dış unsurlar vasıtasıyla motive olurlar.
Öğrenenler; not, öğretmenin onayı, takdiri veya kınaması, ebeveyn baskısı gibi dış güdüleyici etkilerle motive olurlar.	Yetişkin öğrenenlerin öğrenim sürecinde kendi kişisel kararlarını almaları da önemlidir. Katılımcılardan fikirlerini veya tepkilerini paylaşmaları için gönüllü olmaları istenmelidir. Dikkate alınması gereken bir diğer husus, yetişkinlerin zaten çok fazla yaşanmışlıkları olması, deneyimlerine saygı duyulması ve aktivitede kullanılacak önemli bir kaynak olarak tanınması gerektiğidir.

Kaynak: (Alioğlu, 2019, ss.12-13)

Knowles (1980, s.40), andragojik yaklaşımdan söz ederken, yetişkinlerle çocuklar arasında öğrenme stilleri açısından fark olduğunu vurgulamak amacıyla sıklıkla pedagoji ile karşılaştırmalar yaparak açıklamayı tercih etmiştir. Öğrenme süreçlerine ilişkin durumlar açısından pedagoji ve andragoji yaklaşımlarını değerlendiren Knowles; öğrenme süreçlerinde benlik algısı, deneyim, hazır olma, zaman algılaması ve öğrenmeye odaklanma durumlarını inceleyerek iki yaklaşımın farklarını daha net bir şekilde ortaya koymuştur.

Tablo 4: 2 Yaklaşımın Durumlar Kapsamında Değerlendirilmesi

Durumlar	Pedagoji	Andragoji
Benlik algısı	Bağımlılık	Kendi kendine yönlendirmenin artması
Deneyim	Etkisiz	Öğrenme için öğrenenler çok zengin kaynaklardır.
Hazır olma	Biyolojik gelişim, toplumsal baskı	Toplumsal rollere ilişkin gelişim ödevleri
Zaman algılaması Öğrenmeye odaklanma	Ertelenen uygulamalar Konu merkezli	Uygulamanın aciliyeti Problem merkezli

Kaynak: (Knowles, 1980, s. 110)

Tablo 4'te de görüldüğü üzere, pedagojik yaklaşımda benlik algısının bağımlılık üzerine kurulduğu, ancak andragojik yaklaşımda kendi kendine yönlendirmenin olduğu görülmektedir. Örneğin, Knowles üniversitelerde yaşanan bir çok olayı (okul boykotları, isyanlar, kargaşalar, disiplin sorunları vb.) büyük ölçüde öğrencilerin benlik algılarının kabul edilmeyişinden kaynaklandığını öne sürmektedir. Üniversite öğrencilerinin artık yetişkin oldukları ve onlara uygun eğitim yöntemlerinin kullanılmamasından dolayı, hem onları anlayamadığımızı hem de onlardaki yaratıcılık becerilerine zarar verdiğimizizi bu sebeple onlar pedagojinin yarattığı korkulardan özgürleşemediğini belirtmiştir (Knowles, çev. 1996, s. 239).

İki yaklaşım arasındaki en önemli farklardan birisi de deneyim konusu, pedagojik yaklaşımda deneyim etkili değilken andragoji de en önemli kavramlardan birisi olmaktadır. Çünkü öğrenen geçmiş deneyimlerini öğrenme sürecinde kullanır ve öğrenilen konu ile ilişkilendirerek öğrenme sürecine katkıda bulunarak pekiştirir. Bu sebeple Knowles, andragojide inceleme konferansları, grup tartışmaları, seminerler, saha projeleri ve danışman denetimi gibi tekniklerin kullanılması gerektiğini belirtmektedir (Knowles, çev. 1996, s. 239).

Knowles (çev. 1996, s. 240), zaman algılaması ve hazır bulunma durumunun yetişkinlerde ve çocuklarda çok farklı olduğunu ifade etmektedir. Yetişkinler güncel yaşamlarında baş etmek durumunda kaldıkları sorunlar için öğrenmek isterler ve öğrendiklerini hızlı bir şekilde yaşama uyarlama konusunda heveslidirler. Ancak bu durum çocuklar için tam tersidir. Çocukların sorunlarını büyük ölçüde anne baba çözdüğü için öğrenmeye güdülenme durumları yetişkinlere göre daha zayıftır.

Konu merkezli öğrenme daha çok yetişkinlerde var olan öğrenme şeklidir. Yetişkinler eksik olduklarını düşündükleri konularda eğitim almak isterler. Yani bir probleme dayalı olarak eğitim almayı kendileri tercih ederler. Ancak çocuklarda, durum çok daha farklıdır. Onlar gelecek kaygısı ve aile istekleri ile birlikte zorunlu oldukları için eğitim alırlar.

Yetişkin eğitimine göre tüm süreçler değerlendirildiğinde verilecek olan eğitim, çocuklara yönelik olarak verilecek olan eğitimden bir çok yönü ile ayrılmaktadır. Bu sebeple özellikle yetişkinlere belirli bir konu bağlamında eğitim

verilmesi planlanıyorsa bu kapsamda eğitim planlaması ve program geliştirilmesi tercih edilmelidir.

Kütüphane Oryantasyon Programlarına Andragojik Yaklaşım

Yönlendirme ve kılavuzluk etme anlamında kullanılan oryantasyon kavramı, kütüphanelerde kullanıcılara kütüphane kullanımını ve yenilikleri öğretmek amacıyla tercih edilmektedir. Kavram olarak ‘kullanıcı eğitimi’ sıklıkla kullanılır. Cribb (1981, s. 90), kullanıcı eğitimi kavramını “Kütüphanenin, var olan ve potansiyel kullanıcılarını bilginin değerinden ve mevcut bilgi kaynaklarının varlığından haberdar etmek, bilgiye karşı olumlu davranışlar edinmelerini sağlamak, bilgi kaynaklarını kullanmaları için onları güdülemek ve bu kaynakları bulup kullanabilmeleri için gerekli becerileri kazandırmaktır” şeklinde tanımlamaktadır.

Bilgi ve belge yönetimi alanına ilişkin sözlük olan Harrod Librarians Glossary de kullanıcı eğitimi şu şekilde tanımlanmaktadır: *Kütüphane kaynak ve hizmetlerinden daha verimli ve bağımsız bir şekilde yararlanmalarını sağlamak için kütüphaneler tarafından kullanıcılara sağlanan bir bilgi edinme programı. Kullanıcı eğitimi programı içeriğinde kütüphane turları, dersleri, çalıştayları ve destek materyallerinin sağlanmasını yer alabilir. Ayrıca kütüphane kütüphane oryantasyonu olarak da adlandırılır* (Prytherch, 2005, s.721). Kullanıcı eğitimi kavramı yerine farklı kavramlar da kullanılabilir:

- Okuyucu eğitimi,
- Kütüphane kullanımı eğitimi,
- Kütüphane oryantasyonu,
- Bibliyografik eğitim,
- Kütüphane eğitimi,
- Bilgi okuryazarlığı (Polat, 2021, s.233).

Bu kavramlar kimi zaman farklı eğitim içerikleri kimi zaman ise farklı kurumlar tarafından verilen eğitimler olmakla birlikte içerik olarak kütüphane kullanımı konusunda bilgilendirme anlamı taşımaktadır. Bu kavramlar içerisinde özellikle bilgi okuryazarlığı kavramı diğerlerinden daha geniş bir anlam taşımaktadır. Bilgi okuryazarlığı terimi, kullanıcı eğitimi kavramı yerine kullanılsa da aslında içerdiği anlam bakımından kütüphane kullanıcı eğitiminden çok daha fazlasını içermektedir.

Kütüphanelerde verilecek olan kullanıcı eğitim programlarının kullanıcı gereksinimlerini en iyi şekilde karşılaması, kütüphaneleri başarıya ulaştıracak en önemli unsurdur (Işık, 2013, s.102). Kütüphanelerin sundukları kullanıcı eğitim programlarının kullanıcıların beklentilerini ne derece karşıladığı, eğitimin başarılı olmasıyla doğrudan ilgilidir. Eğitimin başarılı olması da nitelikli kullanıcılar yetiştirilmesi ve bilgiye erişimde önemli bir rol üstlenmektedir.

Kullanıcı eğitim programlarının ne şekilde uygulanacağı her kütüphanenin kendi kullanıcı grupları, materyalleri,

insan gücü ve maddi olanaklarına bağlı olarak değişebilmektedir (Cribb, 1981, s. 95).

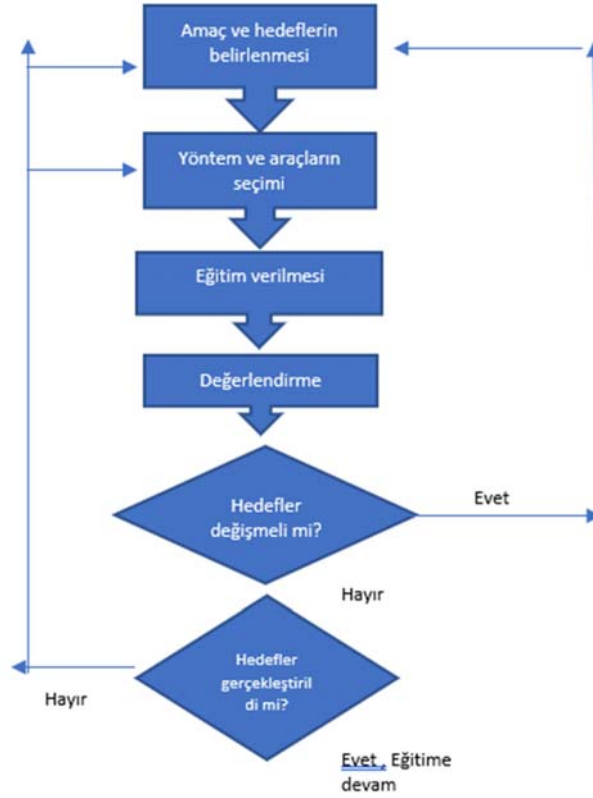
Kullanıcı eğitimi, kütüphanelerin daimi kullanıcıları ve potansiyel kullanıcılarının, kütüphaneyi daha etkin ve verimli bir şekilde kullanmalarını sağlamak amacıyla verilmektedir. Özellikle kütüphaneyi ilk defa kullanacak bireyler için bu eğitimler büyük önem taşımaktadır.

Kullanıcı eğitim programları, kullanıcıların yaşam boyu kütüphane kaynaklarını etkili ve verimli bir şekilde nasıl kullanacağını, ilgiye erişimde hangi kaynakları tercih etmesi gerektiğini bireylere aktarmayı amaçlamaktadır. Bütün bunların gerçekleştirilmesi verimli ve amacına uygun bir eğitim programının hazırlanması ile gerçekleştirilebilir.

Kullanıcı eğitiminin amaç ve hedefleri şu şekilde açıklanmaktadır:

- Kütüphane ile ilgili olarak farkındalık oluşturmak ve hizmet ve dermeden haberdar etmek,
- Kütüphaneye ve okumaya karşı ilgi geliştirme,
- Bilgiye erişim konusunda bilinç ve beceri kazandırma,
- Farklı kaynaklara erişim sağlanması ve bilimsel bilgi yönetimi becerisinin kazandırılması,
- Bilgi kaynaklarından (basılı ve elektronik) bilgi arama teknikleri öğrenme,
- Kaynak türleri ve bilgi gereksinimi ilişkisinin kurulabilmesi becerisinin kazandırılması,
- Bağımsız ve yaşam boyu öğrenme becerisinin kazandırılması (Kumar ve Phil, 2009, s. 3).

Şekil 1’de kullanıcı eğitim sürecine ilişkin oryantasyon iş akışı yer almaktadır. Şekil 1’de verilen iş akışı incelendiğinde, öncelikle amaç ve hedeflerin belirlenmesini yöntem ve araçların seçimi takip etmektedir. Burada üzerinde durulması gereken nokta amaç ve hedefler belirlenirken kullanıcı grubunun tanımlanmasıdır. Kullanıcı grubu tanımlayarak onların ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik hazırlanacak eğitimi programının başarıya ulaşma şansı daha fazla olacaktır. Bu noktada özellikle yaş gruplarının belirlenmesi ve her gruba yönelik farklı eğitim programları hazırlanmalıdır. Dikkat edilmesi gereken nokta yaş grupları bağlamında program hazırlarken, o gruplara yönelik eğitim yöntemlerinin kullanılması gerekliliğidir. Çoğunlukla göz ardı edilen nokta, her gruba aynı yöntem ve tekniklerin uygulanmasıdır.

Şekil 1: Oryantasyon İş Akış Süreci

Kaynak: (Fjallbrant, 1977, s. 199).

Kütüphane iş akış süreçlerinde yer alan hedef grupların belirlenmesi, yöntem ve araçların seçimi en önemli süreçlerden birini oluşturmaktadır. Yani hedef grup çocuk ise pedagojik olarak yaklaşılmalı, yetişkin ise andragojik olarak yaklaşılmalıdır. Bununla birlikte Polat (2021, ss. 241-242), Oakleaf'in (2008, s. 169) çalışmasından şu başlıklara dikkati çekmektedir:

1. İhtiyaçların belirlenmesi
2. Taslak bir program geliştirilmesi
3. İçeriğin oluşturulması
4. Teknolojik araçların belirlenmesi
5. Programın uygulanması ve değerlendirilmesi
6. Gelecekte daha iyi olma adına planlamanın yapılması.

Oakleaf tarafından açıklanan bu maddelerde, Şekil 1'de 1. Adım olarak belirlenen amaç ve hedeflerin belirlenmesi maddesini destekler nitelikte olan ilk madde, ihtiyaçların belirlenmesidir. Eğitime katılacak bireylerin

ihtiyaçlarının belirlenerek program oluşturulması ve içeriğin buna göre belirlenmesi aşamalarının iyi değerlendirilerek eğitim yaklaşımlarının doğru seçilebilmesi adına önemlidir. Burada belirlenmesi gereken yetişkinlere verilecek olan eğitim ise onlara göre yaklaşımların tercih edilmesi eğer eğitim çocuklara verilecekse pedagojik yaklaşımların tercih edilmesidir. Tablo 5'te ise, pedagojik ve andragojik eğitim planlaması öğeleri ve farklarına yer verilmiştir.

Tablo 5: Pedagoji ve Andragojide Tasarım Öğeleri

Tasarım öğeleri	Pedagoji	Andragoji
Ortam	Otorite odaklı Formal Rekabetçi	Karşılıklı Saygılı Katılımcı İşbirlikçi İnformal
Planlama	Öğretmen tarafından yapılır.	Öğretmen ve öğrenenlerin beraber planlaması sağlanır.
İhtiyaç tespiti	Öğretmen tarafından yapılır.	Öğretmen ve öğrenenler birlikte tespit eder.
Amaç oluşturma Tasarı	Öğretmen tarafından yapılır. Konuların içeriğine göre üniteleştirme yapılır.	Öğretmen ve öğrenenler birlikte müzakere ederek yapar. Öğrenenlerin hazır olma durumuna göre problem temelli olarak yapılır.
Faaliyetler	Bilgi aktarma teknikleri uygulanır.	Deneyimsel teknikler kullanılır.
Değerlendirme	Öğretmen tarafından yapılır.	Öğretmen ve öğrenenler birlikte değerlendirir. Ardından ihtiyaçlar tekrar birlikte tespit edilir.

Tablo 5'te görüldüğü üzere yedi başlığa ayrılan tasarım öğeleri incelendiğinde iki yaklaşımın birbirinden çok farklı olduğu görülmektedir. İlk olarak öğretim ortamına bakıldığında en büyük farkın burada olduğu söylenebilir. Pedagojide formal eğitim söz konusu iken andragojik eğitim de informal ve karşılıklı eğitim ortamı önerilmektedir.

Kütüphanelerde yetişkinlere yönelik kullanıcı eğitimi tasarımında ortam öğesine andragojik yaklaşım temelinde bakıldığında; eğitim programının işbirlikçi ve katılımcı şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Eğitim katılımcılarının yaşları göz önünde bulundurulduğunda ortamın saygılı informal şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda katılımcılara kütüphane içerisinde uygulama şansı vermek hatta mümkünse derslik içinde değil, kütüphanenin içerisinde onların kendilerini rahat hissedebilecekleri ve öğrenen figürünün de aynı konumda oturup onlarla sohbet ediyor havasında eğitimi gerçekleştirmesi andragojik yaklaşımın gereklerindedir. Eğitim planlaması yapılırken, ortam dışında eğitim planlaması, ihtiyaç tespiti, amaç oluşturma ve tasarı öğeleri, eğitime katılan yetişkinlerin eğitim programını, kendilerinde eksik gördükleri konular bağlamında yine eğitimin ne şekilde olması gerektiğini, hangi konuların ne şekilde anlatılırsa ya da uygulanırsa daha iyi anlaşılacağı konularına katılımcılarla birlikte eğitim veren kişi karar verir. Burada sunulacak kullanıcı

eğitim programı çocuklara verilen ders niteliği gibi; eğiticinin tahta da kendi belirlediği konular ve program dahilinde değil, tamamen grup sohbeti/tartışması şeklinde kullanıcıların belirlediği kapsam ve nitelikte gerçekleştirilmesi andragojik yaklaşımın temelidir.

Faaliyetler ögesine bakıldığında, andragojik yaklaşımda tamamen uygulamalı ve deneyimleyerek öğrenme modellerinin kullanılması önerilmektedir. Kütüphanede kullanıcı eğitimine katılan yetişkinlerin kütüphane içerisinde uygulama yaparak eğitim alması öğrendiklerini somutlaştırması öğrendiklerini daha kalıcı hale getirecektir.

Eğitim sonucunda değerlendirme bölümünde ise yetişkin katılımcılar ve eğitici bu değerlendirmeyi birlikte gerçekleştirirler. Burada göz ardı edilmemesi gereken nokta, yetişkin katılımcı birisinin zorlaması ya da isteği ile değil tamamen eksik olduğunu düşündüğü ve kendisini geliştirme amacıyla bu eğitime katılmaktadır. Bu sebeple değerlendirme aşamasında eksik noktalarını kendisi daha rahat bir şekilde tespit edecektir.

Andragoji sadece yetişkin eğitimi anlamına gelmemektedir. Yetişkin eğitiminin temel ilkelerini oluşturmak ve yetişkinler için daha etkili eğitim süreci inşa etmek anlamına gelmektedir. Bu sebeple kütüphanelerde kullanıcı eğitimleri ile andragoji arasındaki ilişki bu sebeple önemlidir. Kütüphanecilerin, yetişkin öğrencileri farkında olmasını sağlar ve kütüphane hizmetlerini ve eğitimini tasarlarken etkili olması için bir model sunar. Yetişkin öğrencilerin kütüphane korkuları vardır ve öğrenmelerini etkileyen çeşitli engelleri bulunmaktadır. Kütüphaneler ve kütüphaneciler onlara yaklaşırken sevecen olmalı ve geleceği düşünerek yaklaşmalıdır. Ayrıca onlar için eğitim kaynakları ve hizmetleri tasarlanırken andragojik öğrenme yaklaşımı kapsamında eğitim programı hazırlanmalıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde gelişen teknoloji, bütün alanlarda hızlı bir değişimi de beraberinde getirmiştir. Kütüphanede yaşanan değişim de bunlardan birisidir. Kütüphane kaynaklarının elektronik ortama taşınması, kullanıcılarının bu konuda bilgilendirilmesi gerekliliğini getirmiş ve kullanıcı eğitimleri daha gerekli hale gelmiştir. Bütün bu gelişmelerin içerisine doğan ve dijital yerliler olarak tanımlanan gençler, gelişmelere daha kolay bir şekilde adapte olurken, ileri yaşlarda olan ve özellikle teknoloji ile daha geç tanışan dijital göçmenler bu gelişmelere ayak uyduramamakta ve zorlanmaktadırlar. Bu zorlanma, zamanla onlarda kaygıya dönüşmektedir. Kütüphane kaynaklarına ulaşamayan ve kütüphaneyi etkin bir şekilde kullanamayan kişiler kütüphanelere karşı kaygı geliştirmektedirler. Kütüphanelere karşı oluşan bu kaygı, onlara kütüphaneleri korkunç yerler olarak algılamasına sebep olmaktadır. Bu durumun doğurduğu bir çok sonuç gözlenebilir:

1. Potansiyel kütüphane kullanıcılarının kütüphaneden uzaklaşması,
2. Bu kullanıcılarının çevresinin özellikle yetiştirdiği çocukların kütüphaneden uzaklaşması,

3. Kütüphane kaynak ve hizmetlerini bilmeyen bir nesil,
4. Doğru bilgiye nasıl ulaşacağını bilmeyen ve yanlış bilgileri ön göremeyen bir toplum,
5. Bilgiden ve bilimden uzak bir toplum.

Bu maddelerin sayısı arttırılabilir. Ancak sonuca bakıldığında en yıkıcı olanı; bilgiden ve bilimden uzak bir toplum ortaya çıkmasıdır.

Kullanıcı eğitimleri sadece bilgi erişim konusunda değil kütüphanelerin sunduğu ancak toplum tarafından bilinmeyen birçok hizmete yönelik (okuryazarlık, bilgisayar becerileri vb.) farkındalığı sağlamasıdır. Yetişkinlere yönelik eğitim yöntemleri dikkate alınarak sunulacak kullanıcı eğitimi, hem yetişkinlerin eğitime daha istekli katılmasına hem de eğitim içeriğinin planlanmasına, sunulmasına ve tanıtılmasına da katkıları olacaktır.

Bütün bunların dışında Knowles'ın (çev. 1996, s. 240) da yazısında değindiği gibi; gençlerin yetişkin olarak düşünülüp onlara uygun eğitim yöntemleriyle eğitim programı hazırlanması, onların kendilerine güvenerek benlik algılarının gelişmesini sağlayacaktır. Onlara çocuk gibi davranılarak verilecek otoriter eğitim, onlardaki yaratıcılık ve benlik algısına zarar verecektir. Bu sebeple andragojik eğitim yaklaşımları sadece halk kütüphanelerinden yararlanacak yetişkinlere değil, üniversite kütüphanelerinden yararlanacak öğrenciler için de uygulanmalıdır. Bu şekilde gençlerin kütüphanelere daha rahat gelmelerini, kendilerini kütüphaneye ait hissetmeleri sağlanabilir. Üniversite öğrencilerinin de yetişkin olarak değerlendirilip onlara yönelik eğitim yöntemi uygulanması gerektiği unutulmamalıdır.

Eğitim yöntemleri, kişiden kişiye, kurumdan kuruma ve yöreden yöreye farklı şekillerde uygulanabilir. Kütüphaneler için kullanıcı eğitim programları hazırlanırken şu hususlara dikkat etmek gerekmektedir:

- Eğitim verilecek kullanıcı grupları yaş ve beklenti durumlarına göre ayrılmalıdır.
- Yaş gruplarına uygun eğitim yaklaşımları (pedagojik, andragojik) tercih edilmelidir.
- Verilecek olan eğitim onlarda var olan ve var olabilecek kütüphane kaygısını ortadan kaldıracak düzeyde olmalıdır.
- Sunulacak olan eğitimin kütüphane ortamında olması katılımcıların eğitim aldıkları konuları somutlaştırması ve daha kalıcı öğrenmeyi sağlaması açısından önemlidir.
- Özellikle üniversite kütüphanelerinde verilecek olan eğitim sıklıkla tekrar edilerek, yetişkinlere yönelik eğitim modelleri tercih edilmelidir.
- Andragojik eğitim modellerinin gereği olarak, kullanıcıların eğitim almak istedikleri, eksik hissettikleri noktalar, onlarla işbirliği içerisinde ve eğitici tarafından rehberlik yapılması koşulu ile gerçekleştirilmelidir.

- Yine andragojik yaklaşım bağlamında eğiticinin otoriter öğretmen modelinden sıyrılarak, yol gösterici bir rehber statüsünde olması gerekmektedir
- Kullanıcı eğitimi verecek olan kütüphane personelinin, eğitim yöntemlerini mutlaka bilmesi gerekmektedir. Gerekli durumlarda hizmet içi eğitime alınarak bu konuda bilgilendirilmesi gerekmektedir.
- Kullanıcı eğitimi verecek olan kütüphane personelinin, samimi, güler yüzlü, anlayışlı, sabırlı ve sıkılmadan her türlü soruya cevap verebilecek özelliklere sahip olması, eğitim alan kişilerin daha rahat olmasını sağlayacağından eğitimin kalitesini de arttıracaktır.
- Eğitim değerlendirme aşamasının katılımcılarla birlikte yürütülmesi, katılımcıların eğitimden aldığı verimi ya da verimsizliği kendileri keşfetmeleri andragojik yaklaşım açısından önemlidir.

Bu çalışmada, kütüphanelerde sunulan kullanıcı eğitim programlarının hazırlanmasında hedef kitlenin dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Hedef kitlenin yetişkin olması durumunda uygulanacak farklı eğitim yaklaşımlarının önemine değinen bu çalışma, Andragojik yaklaşımı ve bu kavramı alanımıza kazandırılmasını ve bu bağlamda kullanıcı eğitim programlarının sunulmasını amaçlamaktadır. Bütün bunların bir sonucu olarak, yetişkin kullanıcılar için, kullanıcı eğitim programlarını daha keyifli hale getirmek ve onların bu eğitimden alacağı verimi en üst seviyeye taşıması sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

- Akın, G. (2014). Andragoji Kavramı ve Andragoji ile Pedagoji Arasındaki Fark. Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences, 47(1), 279-300.
- Alioğlu, B. (2019). Androgojik Yaklaşımlar Çerçevesinde Kurumsal Akademilerin Türkiyede Konumlandırılması (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul.
- Cooke, A. N. (2010). Becoming an Androgical Librarian: Using Library Instruction as a Tool to Combat Library Anxiety and Empower Adult Learners, New Review of Academic Librarianship, 16:208-227.
- Cribb, G. (1991). Kütüphanelerde Kullanıcı Eğitiminin Önemi. Türk Kütüphaneciliği, 30(2), 90-99.
Erişim
Adresi: <http://tk.org.tr/index.php/TK/article/viewFile/1556/1547>
- Fjallbrant, N. (1977). Planning a programme of library user education. Journal of Librarianship, 9, 199-210.
- Gökkoca, F. Z. U. (2001). Sağlık Eğitimi Açısından Yetişkin Eğitimi. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 10(11), 412-414.
- Işık, D. (2013). Üniversite Kütüphanelerinde Web 2.0 Teknolojilerinin Kullanımı ve Web Tabanlı Kullanıcı Eğitimi İçin Öneriler. Türk Kütüphaneciliği, 27(1), 100-116. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/tk/issue/48834/622115>
- Kaya, E. (2016). Yaşamboyu Yetişkin Eğitimi: Ankara: Nobel.
- Kaygın, H. (2020). Dünya'da Yetişkin Eğitimi. Rıfat Miser (Ed.). Yaşamboyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi içinde ss. 43-58. Ankara: Nobel.
- Knowles, M. (1977). The Adult Education Movement in the United States (Revised Edition). Malabar, FL: KriegerKnowles, M. (1980). The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to

Andragogy. Englewood Cliffs: PrenceHall/ Cambridge.

Knowles, M. (1990). Yetişkin Öğrenenler: Göz Ardı Edilen Bir kesim (çev. S. Ayhan, 1996). Ankara: Ankara Üniversitesi.

Kumar, B. R. ve Phil, M. (2009). User education in libraries. International Journal of Library and Information Science, 1, 1-5.

Miser, F. (2020). Yetişkin Eğitimi. Rıfat Miser (Ed.). Yaşamboyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi içinde ss. 17-24. Ankara: Nobel

Miser, F. (2020). Türkiye’de Yetişkin Eğitimi. Rıfat Miser (Ed.). Yaşamboyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi içinde ss. 59-88. Ankara: Nobel.

Moustafa, F. (2022). Türkiye ve yunanistan’da yetişkin eğitimi sistemi: karşılaştırmalı bir inceleme (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Oakleaf, M. (2008). Planning, building, and assessing a library instructional tutorial. E. Connor (Ed.). An introduction to instructional services in academic libraries (s. 165-181) içinde. New York: Routledge.

OECD (1977). Learning Opportunities for Adults 1 General Report. Paris.

Polat, C. (2021). Bilgi merkezlerinde yönetim ve kullanıcı hizmetleri: Kullanıcı eğitimi. Yılmaz, E.ve Kanık, L. (Ed.). Bilgi merkezlerinde yönetim içinde (ss. 229-262). İstanbul: Hiperyayın.

Prytherch, R. J. (2005). Harrod’s Librarians Glossary and Reference Book: A dictionary of over 10.200 terms, organizations, projects, and acronyms in the areas of information management, library science, publishing and archive management. [Elektronik Sürüm]. İngiltere: Ashgate

Wikipedia (2022). Pedagoji. 15 Kasım 2022 tarihinde <https://tr.wikipedia.org/wiki/Pedagoji> adresinden eriřilmiřtir.